

KÖZNEVELEÉS

Ára 3 Ft. Előfizetési díj egy évre 160 Ft; az első félévre 96, a másodikra 64 Ft, egy hónapra 16 Ft

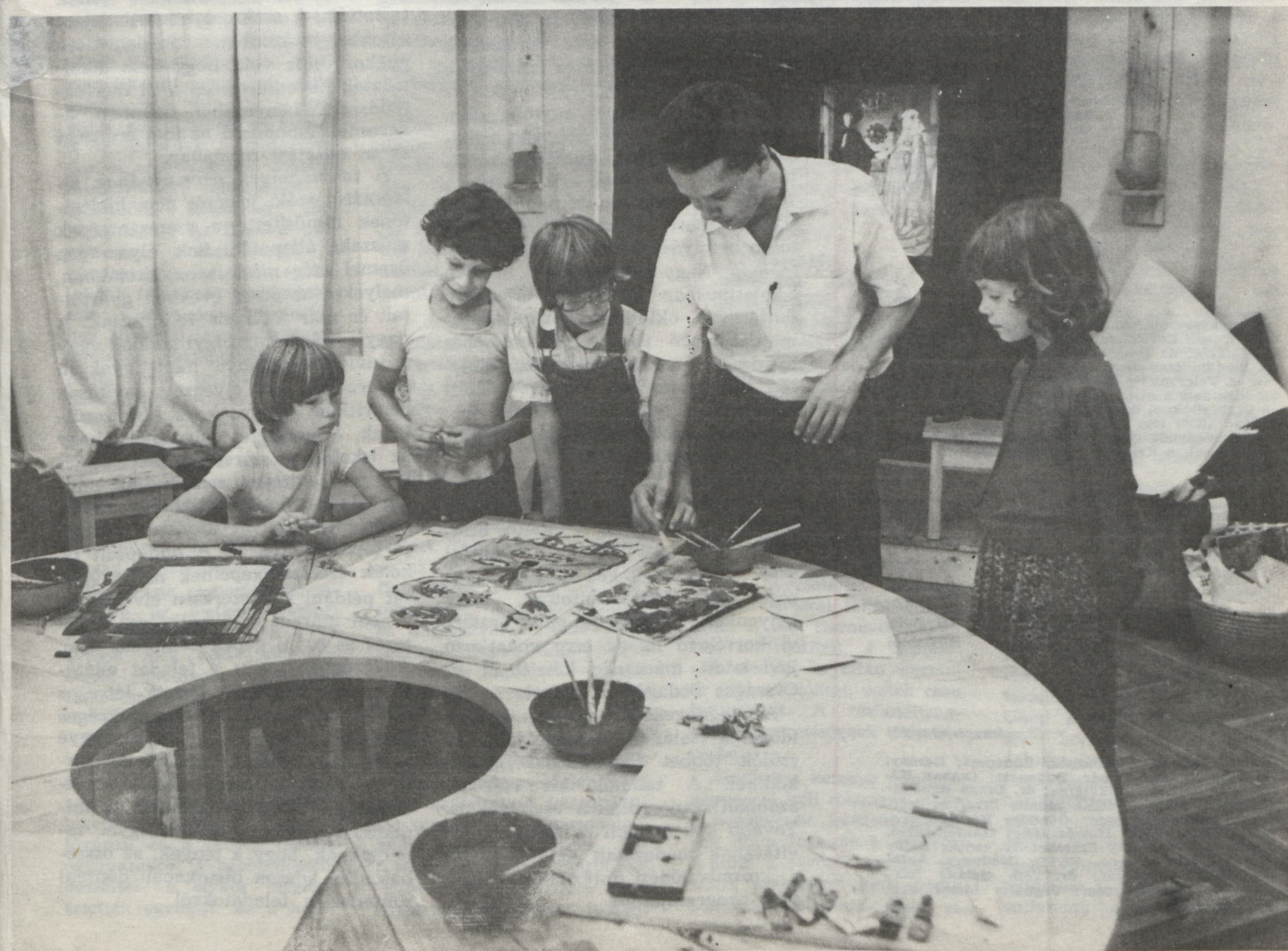
A pedagógusok a legfontosabb szövetségeseink

Beszélgetés Varga-Sabján Lászlóval, a KISZ Központi Bizottsága titkárával

Töprengés az iskolai munka színvonaláról

Egy a sok közül

A Köznevelés pályázata — 1982

A Művelődési Minisztérium
oktatáspolitikai hetilapja

Főszerkesztő: Tóth László

Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat
Felelős kiadó: dr. Petrus György igazgató

Készült a Zrínyi Nyomdában,
Budapest, 82.2306/2-43

Felelős vezető: Vágó Sándorné vezérigazgató

Terjeszti a Magyar Posta

Index 25 456

ISSN 0133-0969

A szerkesztő bizottság elnöke:
dr. Hanga Mária

A szerkesztőség munkatársai:

Vati Papp Ferenc főszerkesztő-helyettes
P. Kovács Imre olvasószerkesztő
Szoboszlai Béla tördelészerkesztő
Csontos Magda rovatvezető
Györi György rovatvezető
D. Magyar Imre
Novák Gábor
Rácz-Székely Győző
Tibor Klára

A szerkesztőség címe: Budapest V., Vörösmarty
tér 1. sz. Levélcím: Budapest, postafiók 182:
1368. Telefon: 184-787 (közvetlen), vagy 176-222.
A kiadóhivatal címe: Budapest VI., Révay utca
16. sz. Telefon: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta.
Előfizethető a hírlapkiadó postahivatalokban,
a kézbesítőknél és a Posta Központi Hírlap Iro-
dában (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér
1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint
átutalással, a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelző-
számra.

A címlapon:

Gyerekeknek szóló képzőművészeti filmet
forgat az ITV Tatán (Jusztin Tibor felvétele,
MTI-fotó)

E számunk szerzői:

Adám Mária propagandista, Budapest; Berényi
Zsuzsanna Ágnes tanár, Budapest; Csabay Ká-
roly, az OPKM munkatársa; dr. Csapó Benó ta-
nársegéd, JATE; Dobiné Mónus Erzsébet szer-
kesztő, Tankönyvkiadó; Göndöcs Károly egye-
temi docens, BME; Huszár János szakfelügyelő,
Pápa; G. Korenczy Erzsébet ny. tanító, Baja;
Kósa László docens, ELTE; Medvegy Antal
ny. igazgató, Sárovar; dr. Tóth Béláné főis-
kolai docens, Budapest; Véghelyi József igaz-
gató, Budapest.

A Művelődési Minisztérium köz-
oktatási felügyeleti területének ve-
zetői értekezlete a közelmúltban
megtárgyalta az ötnapos tanítási hét
bevezetésének tapasztalatait, az ok-
tatási intézményekben levő termé-
szetjáró mozgalom helyzetét és fej-
lesztésének irányait, a szakmunkás-
képzést folytató szakközépiskolák
idei érettségi vizsgáinak értékelését,
valamint a szakmunkásképzők és a
szakközépiskolák tanműhelyi gép-
parkjának állapotáról szóló jelentést.

Az ötnapos tanítási hét bevezeté-
se — a szükséges javítások ellenére
is — sikeresnek mondható. Idejében
megjelent a jogszabályok túlnyomó
többsége; hatékony volt a központi
és a megyei előkészítés; az új munkarendet
kísérletileg kipróbált isko-
lák készségesen átadták tapasztala-
taikat a környezetükben lévőknek
is. A pedagógusok és a diákok any-
nyira megszokták az új munkarendet,
hogy már elenyészően kevesen
vannak, akik a régi visszaállítására
mellett szavaznának.

Az óvodák fokozatosan, az üze-
mek munkarendjét figyelembe véve
tértek át az ötnapos gondozásra. A
gyerekek óvodában tartózkodásának
ideje általában megnőtt. Ott, ahol
túl sokan korán érkeznek a gyere-
kek, további pihenési idő beiktatá-
sával és az étkezések átrendezésével
segítették az egészséges életvitelt.
Általános tapasztalat, hogy csökkent
az óvodák szombati igénybevétele.
Az általános iskolákban, az osztat-
lan és a tagozatos osztályok kivé-
telével, nem növekedett számotte-
vően a tanulók terhelése. Az óra-
rend készítésekor arra törekedtek
az iskolák, hogy a nehéz tantárgyak
ne sűrűsödjenek egy-egy napon, s
lehetőleg ne legyenek egymás után.
A középfokú iskolák helyzete a ma-
gasabb óraszámok miatt rosszabb.
Igyekeznek elkerülni a 0., illetve a
7. és a 8. órát, de ez nem mindig
sikerül, mert az órarendeket jelen-
tősen befolyásolják az iskolák körü-
lményei. Nagyobb gondokat minden
iskolátípusban a kisebb óraszámú
tantárgyak oktatása okoz. A szak-
munkásképző iskolák jelentős há-
nyada a hetenként váltakozó elmé-
leti és gyakorlati képzés mellett
döntött, s a gyakorlati oktatás óra-
számának csökkentését jól ellensú-
lyozták a tömbösítéssel.

A tantervi követelmények teljesí-
tése a nevelők intenzívebb munká-
jának is köszönhető. A vezetői érte-
kezleten hangsúlyozták a tanítási
órák erőteljesebb védelmének szük-
ségességét. Megállapították, hogy
helyenként szükségessé válik órater-
vi korrekció is; az erre vonatkozó
javaslatait márciusig készíti el az
Országos Pedagógiai Intézet.

A megnövekedett hétfévi szabad
idővel a családok többsége jól él, a
szülők többet foglalkoznak gyere-
keikkel. A tanulók kis részénél
azonban szaporodtak a veszélyek is.
Tovább kell keresni a feltételek ja-
vításának módjait az iskolák és
a közművelődési intézmények hét-
févi programjaihoz.

A sportszerű turizmus fejlesztésé-
re az OTSH irányelveket fog meg-
jelentetni, s ehhez kapcsolódóan mun-
kálja ki most az MM a diákturizmus
fejlesztésének fő irányait. Az általá-
nos iskolásokra, a középiskolásokra,
valamint a felsőfokú oktatási intéz-
mények hallgatóira kiterjedő prog-
ram alapvető fontosságot tulajdonít
a túravezetők képzésének, a mód-
szertani útmutatók kiadásának, a
szervezeti kérdések rendezésének, a
szülők és a pedagógusok bevonásá-
nak.

A szakmunkásképzést folytató
szakközépiskolákban 1982-ben érett-
ségiztek először. Kilencvenkilenc
szakközépiskolában 39 szakmából
8300 diák tett érettségi-képesítő
vizsgát. Közülük 1320 tanuló össze-
vont érettségi-felvételi vizsgára je-
lentkezett. Magyar nyelv és iroda-
lomból az érettségizők 27,3 százalé-
ka lett jó és jeles, történelemből pe-
dig 38,3 százaléka. Matematikából
az érettségi-felvételi közös dolgoza-
tot írók 43,2 százaléka jó és jeles
eredményt ért el, míg a csak iskolai
dolgozatot írók közt 8,7 százalék
szerzett négyes és ötös osztályzatot,
s ez azt bizonyítja, hogy a jobb
eredményt felmutatók közt kielégítő
volt a továbbtanulási kedv. Szakmai
gyakorlatból a vizsgázók 60 százalé-
ka jeles és jó osztályzatú lett. A fi-
zikai munka szeretete, becsülése te-
hát megfelelő volt. Az elnöki jelen-
tések mind a közismereti, mind a
szakmai tételeket általában jónak
tartották. A szakmai írásbeli dolgo-
zatokban azonban meglehetősen
gyakori hiba volt, hogy nem alkalm-
mazták következetesen a SI mérték-
rendszert. Lényegében azonban si-
keresnek mondható az idei érettségi
az új oktatási formában.

A tanműhelyek gépparkjának ál-
lapotáról szóló jelentés nem kielégí-
tőnek minősítette a szerszámgépek
műszaki állapotát. Sok olyan gép
üzemel még most is az iskolákban,
melyeket az 50-es években gyártot-
tak és már többször felújítottak. A
nagyjavítások pénzügyi gondok vagy
a kivitelező hiánya miatt gyakran
elmaradtak. Az elvégzett javítások
nem ritkán hiányosak és szakszerűt-
lenek. A helyzetet súlyosbítja, hogy
az iskolák a szerszámgépek kis és
közepes javításait sem tudják min-
dig elvégezni alkatrészhány miatt.
A jelentés szerint azonban vannak
jó tapasztalatok is. A budapesti is-
kolák szerszámgépeinek nagyjavítá-
sát például rendszeresen elvégezték,
s nem maradt el a szükséges selej-
tezés és az új gépek beállítása sem.
A fővárosi tanács e feladat ellátá-
sára egy részleget hozott létre, s
rendszeresen megteremti a szükséges
pénzügyi fedezetet is. Több megye
pedig összefogott a javító és karban-
tartó szolgálat megteremtése érde-
kében. A részletes jelentést a mi-
nisztérium megküldi a megyei ta-
nácsoknak, hogy a tények, az össze-
hasonlító adatok birtokában dönteni
tudjanak a feladatokról.

Csoport-szervezés az iskolában

Pusztán a címet látva valószínűleg még a pedagógiai szakirodalomban járatos olvasó is „elmenne” Laszlvik Éva könyve mellett (*A csoportszervezés eljárásai és lehetőségei*). Valamivel jobban orientált az alcím (az angol és amerikai szakirodalom tükrében), de még azoknak is, akik a könyveket munkaeszközként forgatják, többnyire csak a tartalomjegyzék gyors átfutása sugallja, hogy itt tulajdonképpen többről lesz szó a címben jelzettek-nél. Többről és másról — különösen ha a „csoportszervezés” terminus a magyar pedagógiai könyvekben hozzá tapadó vérszegény asszociációkat idézi fel bennünk.

A könyv a csoportszervezési alapelvek és formák történeti áttekintésével és a jelenlegi helyzet átfogó jellemzésével indul. A következő fejezetek a nagyobb csoportszervezési irányzatokat és az azokon belüli főbb variációkat mutatják be. A magyar olvasó számára ezek közül talán a legérdekesebb a méréselkelten radikális reformokat implikáló team-oktatás lehet. Az oktatók kisebb csoportokká szerveződnek, és egy-egy team egy nagyobb, 60–80 fős tanulócsoporthoz tartozik. A csoport tagjai az oktatás formáit rugalmasan változtatják, a teljes tanulócsoporthoz tartozó előadások, frontális foglalkozások és a kiscsoportos megbeszélések, az egyéni konzultáció, és az önálló tanulás az aktuális szükségleteknek megfelelően alkalmazható.

Míg a meglehetősen pragmatikus alapállású team-oktatás alapvető célja a hatékonyság növelése, a pedagógusok és tanulók energiáinak gazdaságosabb felhasználása, az open aducation mozgalma elsősorban a „mentális jólét” kívánja a tanulók számára biztosítani. Gyermekközpontú alapállásával a legnemesebb pedagógiai hagyományok folytatója és megtestesítője. Más kérdés azonban, hogy egy alapvetően teljesítmény-orientált társadalom mit tud kezdeni egy ilyen modellel, és mennyire boldogul e társadalomban a „boldogságcentrikus” iskola védőfalai közül kikerült nebuló.

Az egyes csoportszervezési eljárások alapos megismerését elősegíti a komplex jellemzésük. A szerző nem csupán a csoportok különböző strukturális problémáival foglalkozik, hanem részletesen elemzi a taxonómiai és a curriculum-problémákat, a csoport-

tok működésének szociálpszichológiai és csoportdinamikai hátterét. Mindegyik egyenként is olyan terület, melyen az angolszász pedagógia és pszichológia figyelemre méltó eredményeket ért el. A könyv ily módon mintegy alapfokú bevezetést nyújt ezen területek fogalomrendszerébe.

A fogalomrendszerrel maradván, szót kell ejtenünk a terminológiáról, pontosabban a szerző elszánt, többé-kevésbé sikeres erőfeszítéséről, ami az angol kifejezések magyar nyelven való visszaadására irányul. A fordítási nehézségek forrása részben az angol és a magyar pedagógiai fogalomrendszer eltérő szerkezete, a viszonylag kevés párhuzamos vonás.

Szimpatikus vonása a könyvnek, hogy az egyes modelleket pusztán egymás mellé helyezésük révén szembeesíti egymással, nem erőltetvén holmi objektívna kinyitváni-tott alapelvek szerinti kritikájukat. Meglehetősen nehéz is lenne közvetlen összevetésük, hiszen az egyes modellek egymással gyökeresen elmentés értékeket választanak, eredményességüket csak saját értékeik alapján lehet megítélni. A könyvben bemutatott modellek — akár provokatív szélsőségeikkel, akár gazdag tapasztalati anyagukkal — inspiráló hatással lehetnek iskoláink szervezeti kereteiről való gondolkodásunkra, a szervezeti megoldásokat többszínűvé tenni kívánó igyekezetünkre. (*Tanulmányok*)

CSAPÓ BENŐ

Az ország peremén

Vannak az országnak elfelejtett vidékei, melyeket azután fölfedeznek, és sokat lehet róluk hallani a sajtóban, a rádióban, a televízióban. Így történt az Orséggel is, meg Gyűrűfűvel. Varga Dávid szociográfiája, *Az ország peremén*, Körösnagyharsányról szól, egy hajdani bihari, ma békési faluról a magyarromán határ mellett, ott, ahol a Sebes-Körös az ország területére lép. Nincsenek vonzó táji adottságai, mint például az Orségnek, de híján van annak a szomorú nevezetességnek is, mely Gyűrűfűt hírhedtté tette. Körösnagyharsány egy a sok-sok peremvidéki falu közül, a peremhelyzet minden hátrányát hordozza, sőt ha lehet mondani, az átlagosnál is többet, mert maga a megye, melynek elfelejtett sarkában fekszik, gazdasági-népességi-kulturális szempontból ugyancsak peremnek számít.

Varga Dávid módszere jól ismert a magyar szociográfiai irodalomból. Távolról érkezik a kiszemelt helyre, ahol évek során hónapokat tölt, közben módszeresen kikérdezi az embereket, figyel, jegyez, később megkeresi az elköltözött nevesebb falubelieket is, majd a megye illetékeseit. Ezt a szót, hogy illetékes, talán le sem írja a szerző, pedig a könyv volta-kepp egyetlen kérdéscsomó körüjárása: ki az illetékes abban, hogy a falu szellemi és gazdasági tekintetben a tönk szélén áll, ha a közelmúltban regisztrált folyamatokat nem állítják meg, előbb-utóbb fölszámolódiik fizikailag is. Évtizedes mulasztások tárulnak fel a szociográfus beszélgetései nyomán. A peremhelyzetben levő településen kontraszelekció érvényesült, és láncreakcióként szinte az élet minden területére kiterjedt. Az emberek, illetékesek és nem illetékesek egymást vádolják — az író azonban nem enged egyik félnek sem: a felelősség közös, egyaránt vonatkozik helyi és megyei vezetőre, egyszerű lakosra.

A szociográfia olykor egészen a mélypontra levőnek mutatja a község diagnózisát, az írónak nagy erőfeszítést kell tennie, hogy ezután elhitesse olvasójával, van még remény a téves rendbehozására, az emberek gondolkodásának megváltoztatására, az egészségügyi és kulturális viszonyok megjavítására, egyáltalán ki lehet törni a peremhelyzet bűvös köréből. És az olvasónak hinnie is kell a gyógyító-segítő szándékban, bármennyire is fáj a föltárt helyzet, hiszen itt ezer magyar család jövődöbéli sorsáról van szó, és senki sem kívánja, hogy akár a vasi, akár a baranyai peremek sorsa a Körös partján megismétlődjék. (*Magvető*)

KÓSA LÁSZLÓ

Hadi memoárok

A második világháború két kiemelkedő hadvezérének visszaemlékezései jelentek meg a közelmúltban. E két könyv hitelesen ábrázolja a különböző hadszíntereken a fasiszmus ellen folytatott küzdelmet, ugyanakkor az olvasók a művek egybevetésével képet alkothatnak a szövetségesek különböző politikai és katonai céljairól és módszereiről is.

D. D. Eisenhower tábornok, az USA későbbi elnöke a második világháború idején igen fontos katonai tisztségeket töltött be. Az Egyesült Államok Európában harcoló

haderejének parancsnoka, majd az afrikai és az európai hadműveletek idején a nyugati szövetséges haderők főparancsnoka volt. *Keresztesháború Európában* címmel megjelent visszaemlékezéseiben katonai pályafutásának jelentősebb eseményeit idézi fel. A könyvből megismerhetjük az amerikai hadsereg egyik vezető egyéniségét, az amerikai hadsereg felkészülését és részvételét a második világháborúban, valamint a politikában és a hadseregben uralkodó vezetési stílust és módszereket is. A szerző az átélte eseményeket mindvégig a katonai vezetés szemszögéből kommentálja, óvakodik attól, hogy a háború lefolyását, politikai vagy diplomáciai történetét behatóbban vizsgálja.

A könyv legújabb kori történelmünk értékes dokumentuma, amely bepillantást enged a kulisszák mögé, és érthetővé teszi azt, hogy az adott erőviszonyok mellett miért volt olyan hosszú a győzelemhez vezető út. A szerző elismeri, hogy a második világháború döntő frontja a szovjet—német arcvonal volt.

Kirill Szemjonovics Moszkalenko, a Szovjetunió marsallja memoárjában a Nagy Honvédő Háború legveszélyesebb arcvonalán folytatott harcokról, a „Dél-nyugati Irány” hadműveleteiről számol be. Művének első részében a határ mentén kibontakozó ütközeteket, a német csapatok kezdeti térférfését, a Moszkváért vívott csata és az első háborús tél súlyos megpróbáltatásait írja le. A második rész a kurszki csata hatalmas tablójával kezdődik, és 1945. májusában a német csapatok Prága melletti szétzúzásaival fejeződik be.

A *dél-nyugati irányban* című könyv különösen izgalmas része a magyar olvasó számára a voronyezsi áttörés leírása, hisz Moszkalenko volt a szovjet csapatok hadvezére. A könyv érdekessége, hogy egymás mellett, párhuzamosan rajzolja meg a harcba szállt katonák és az őket irányító parancsnokok alakját. Külön értéke visszaemlékezésének, hogy kitűnő jellemzést ad a nagy háború kiemelkedő hadvezéreiből: Sztálinról, Zsukovról, Grecskórol, Brezsnyevről.

Mindkét könyvet azoknak ajánljuk, akik a második világháború történetét szeretnék sokoldalúan, részletesen megismerni (*Zrínyi*)

ADÁM MÁRIA